

מבוסס על לקו"ש כט/138, יט/202 **סגולות לשנה מוצלחת: איך מעוררים רחמים בדין?**

לפני שש וחצי שנים, נפטר אבי ע"ה בפתאומיות. עברה עלינו שנה מורכבת של התמודדות ואמירת קדיש, ובערב ראש השנה יצא לי לשוחח עם אחד מאחי. אווירה רצינית של שלי אלול התחברה עם החור שנפער בליבנו והוא אמר: "תחשוב על זה שבראש השנה הקודם אבא לא נכתב בספר החיים. נכתב ששנת תשע"ה היא האחרונה שלו בינינו ואימא תבדלחט"א תישאר לבדה..."

אתם יכולים לתאר שכשביקשתי למחרת "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" זה נשמע אחרת... החיים שלנו מלאי ציניות, שטחיות ובריחה מהמציאות, אבל יש רגעים כאלו שהם גדולים מאיתנו. שהם אמת לאמיתה ונושאים את המשמעות הגדולה ביותר. ראש וראשון להם הם ימי תחילת תשרי בהם מתרחשים אירועים משני גורלות.

והשאלה היום היא פשוטה וישירה: מה צריך לעשות כדי לזכות בשנה מאושרת? מהם הקריטריונים העומדים לפניו יתברך בבואו לגבש את הכרעת הדין לטובה? כשאדם עומד לפני משפט מול שופט בשר ודם הוא מברר במתח מי השופטים שיישבו בהרכב ואיזה טיפוסים הם? אלו ערכים מרגשים אותם ומה יגרום להם להתחשב באדם שעומד לפניהם? כל שכן שאותה שאלה מתעוררת כשעומדים לפני מלך מלכי המלכים: מה הקריטריונים החשובים לפניו בבואו לאשר שנה נוספת? האם תשובה? תפילה? צדקה? כולם ביחד? תחום מסוים יותר מהאחרים?

אל נקטין ראש בעיון הזה. היסוד היהודי הראשון הוא שאדם קובע את גורלו. אנו אמנם שקועים בבזבז למטה, אבל ראשנו מגיע עד השמים ומעורר רחמים לפניו יתברך. בהערה¹ הובאה אנקדוטה חשובה כהוכחה לכך. ולכן השאלה הפשוטה היא מה הקריטריונים הגורמים לרבש"ע לחתום שנה מבורכת?

כדי להבין את העניין, הבה ניכנס לעומק סוגיית הדין והמשפט ונעלה כמה שאלות ענקיות שהטרידו את הרמב"ן והקדיש להן את דרשתו האחרונה לראש השנה. לאחר שניצח את הכמרים בוויכוח הסוער בברצלונה בשנת 1263, הוא נאלץ לברוח מספרד ולהגשים את חלומו הגדול לעלות ארצה. הרמב"ן חי כאן תקופה קצרה עד שנפטר, ובתקופה זו הספיק להתארח בראש השנה בעכו (סמוך לנמל ממנו הגיע) ולהרצות את "דרשת הרמב"ן לראש השנה" שהודפסה בחיבור בפני עצמו.

ראש השנה פותח את עשרת ימי הדין. ראשית מהותו של יום רמוזה כבר בתורה. התורה רומזת כי משהו גדול קורה בא' תשרי ומצוה להריע בשופר, אבל לא כותבת מה קורה ולשם מה התכנסנו. ואם בכל החגים מציינת התורה את טעם החג – כמו "שבעת ימים מצות תאכלו ... כי בעצם היום הזה יצאו צבאותיכם מארץ מצרים", "בסכת תשבו שבעת ימים ... למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבת יאת בני ישראל", או קרוב לענייננו: "בעשור לחודש תענו את נפשותיכם ... כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם", ראש השנה הוא יום נעלם.

1. במדבר כט,א: ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש יהיה לכם ... יום תרועה יהיה לכם.

וזאת קושייתו הראשונה של הרמב"ן:

¹ אחת הפעולות החזקות שמקיימים שלוחי חב"ד בארצות הברית היא ארגון "שבתון" בשכונת קראון הייטס בברוקלין עבור סטודנטים שחפצים להכיר את החיים היהודיים. המפגש הישיר בין הסטודנטים לחיים שגרתיים ואמיתיים של משפחות דתיות, מחולל פלאים ומעורר גל אדיר של התקרבות והתחזקות. בשנות השישים זכו הסטודנטים להיכנס לפגישת יחידות עם הרבי מליובאוויטש ולהעלות שאלות בענייני אמונה ונושאים העומדים ברומו של עולם. פעם הגיעה קבוצה סקרנית במיוחד ואת השאלה הפיקנטית הם שמרו לסוף: "רבי, החסידים שלך אומרים שאתה מחולל ניסים, שאתה מסוגל לשנות את הטבע, האם זה נכון?". הרבי השיב: "זה נכון, אני מסוגל לחולל ניסים, אבל האמת היא שלא רק אני מסוגל לכך. אלא גם אתה ואת. כשיהודי מתפלל, לומד תורה או מקיים מצווה, הפעולה שלו עולה עד כיסא הכבוד ומחוללת שינויים רבי השפעה..."

דרשת הרמב"ן לראש השנה: צווה הכתוב שנעשה יום טוב ומקרא קדש ולא פירש למה ועל מה? בשאר כל המועדים מפרש טעם המועד אבל כאן לא פירש כלום ואמר 'יום תרועה' ולא ביאר העניין.

פסוק אחר בתורה מעניק רמז למהותו של יום ודוד המלך משלים את הסוד בספר התהלים:

ראש השנה ח,א: באחד בתשרי ר"ה לשנים ... למאי הלכתא? רב נחמן בר יצחק אמר: **לדין**, דכתיב (פרשת עקב) 'מראשית השנה ועד אחרית שנה' - מראשית השנה נידון מה יהא בסופה. ממאי דתשרי הוא [אולי בניסן הוא?]? דכתיב (תהלים פא) 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו ... כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב' [מכאן שתקיעת השופר בראש השנה היא מצד היותו יום משפט].

בהתאם לכך כל תפילות היום מלאות בבקשות לשנה טובה ומבורכת. עיקרן מגיא לשיא בתפילה המרטיטה הנאמרת בקהילות האשכנזים "ונתנה תוקף", שמתארת כיצד כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון והוא מכריע גורלו של כל אחד לטובה ולברכה.

אבל כיצד הוא מכריע? מה השיקולים העומדים לפניו? הגענו לקטע החשוב לענייננו:

2. ראש השנה טז: אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים, צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין עד יום הכיפורים - זכו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה.

השיקול העיקרי לפניו ביום הדין הוא מידת הצדקות של האדם: רוב זכויות מקבלים שכרם ונכתבים לשנה מאושרת, רוב עוונות נכתבים להיפך ח"ו ונענשים במיתה והבינוניים שמזלם שקול מקבלים עשרה ימים להפוך לצדיקים ולהיחתם לחיים טובים. מאותה סיבה, מזל חודש תשרי הוא מאזניים, לסמל את העובדה כי הקב"ה יושב ושוקל מצוות כנגד עוונות והצד המכריע הוא הגובר בהכרעת הדין.

וכאן מעלה הרמב"ן תמיהות עצומות: א. מה הכוונה בכך שרשעים נכתבים למיתה? הרי איננו רואים זה? המציאות איננה כזו שבסוף השנה מיטהר העולם והרשעים עוזבים לעולם אחר?

דרשת הרמב"ן שם: היאך פסק רבי יוחנן ... שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים וכי כל הצדיקים חיים וכל הרשעים מתים?! ו[אדרבה] הלא עולם וכל חמדה שלו לרשעים הוא?

ב. זאת ועוד: איך אפשר לטעון ששכרם של צדיקים בעולם הזה והרי מוסכם בפי חז"ל ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא ועולם השכר הוא בעולם הבא? כל ילד יהודי יודע שכאן זה עולם השקר והרמייה, כאן אין צדק ואין סדר ואילו היושר נמצא בעולם הבא כשצדיקים באים על שכרם ורשעים על עונשם.

הדוגמה המפורסמת לכך נמצאת בפרשת השבוע, כי תצא: פרשתנו מונה את מספר המצוות הגדול בתורה: 71 מצוות לפי ספר החינוך (11.5% מכלל המצוות). אחת החשובות היא "שילוח הקן". אדם שרואה יונה שהקימה קן ורובצת על הביצים או הגוזלים, עליו לשלח את האם ולקחת את הבנים.

דברים כב: כי יקרא קן צפור לפניך... אפרוחים או ביצים והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים, לא תיקח האם על הבנים: שלח תשלח את האם ואת הבנים תיקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים.

הדבר הבולט במצווה זו הוא השכר העצום המובטח עליה: "למען ייטב לך והארכת ימים". בעוד שרק **בשתי מצוות נוספות בכל התורה** נאמרה ההבטחה לאריכות ימים, שתי מצוות שהן קשות לקיום – כיבוד הורים וצידיק מידות ומשקלות (אף היא בפרשתנו) - הנה מובטח כך גם במצוות שילוח הקן².

² זה פלא גדול, שכן מצוות שילוח הקן היא הקלה ביותר לקיום. היא אורכת דקה וגם לא עולה כסף, שהרי היונה והגוזלים הם הפקר (רק מניעת הרווח). ומה ההוגנות שמצווה קלה כזו תזכה בשכר עצום כמו המכבד הוריו? רש"י מיישב כי התורה רוצה ללמד שאין **מצווה חמורה וקלה**. כל מצווה חביבה לפני ה' כמו בן יחיד ומזכה בשכר הכי גדול. לכן מבטיחה אריכות ימים במצווה הכי חמורה ובמצווה הכי קלה. עוד ראיתי בדרך הדרוש: כיבוד הורים ושילוח הקן הן מצוות מנוגדות, חסד וגבורה. ולכן מתכוונת התורה שמי שיקיים את **שתי המצוות יחד** – הן חסד והן גבורה ובכך יוכיח מסירותו לקב"ה נגד טבעו - זכאי לאריכות ימים. כיבוד הורים הוא **חסד** ואילו שילוח הקן מצריך **גבורה**, שכן קשה לראות את האם זועקת אל גוזליה ולשלח אותה.

כאן מספרת הגמרא את אחד מסיפורי משברי האמונה הדרמטיים בתולדות ישראל: בכל ההיסטוריה של חז"ל היה רק אדם אחד שפרש. במשך מאות שנים היה רק חכם אחד שהגיע למסקנה כי האמיתות שלנו אינן עומדות במבחן המציאות (ח"ו). קראו לו אלישע בן אבויה והכיניו שלו "אחר". לאורך התלמוד אנו מוצאים כמה הסברים לשורש המשבר של אחר, ואחד מהם קשור בנושא הזה:

גמרא חולין קמב: רבי יעקב אומר ... הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גזלות, ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו של זה? אלא 'למען יאריכון ימיו' בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב' ... אמר רב יוסף אם היה דורש 'אחר' את הפסוק הזה כרבי יעקב בן בתו - לא חטא, מה ראה [שבא לחטוא]? מעשה כזה ראה.

המשבר שגרם לקריסתו של אלישע בן אבויה היה מצוות שילוח הקן: הוא ראה ילד ששמע לאביו ועלה לראש העץ לקיים שילוח הקן ובירידתו נפל ומת. כך שמצווה שהובטח עליה אריכות ימים - גרמה לקיצור ימים! אולם אילו היה שומע את הפרשנות של נכדו, רבי יעקב, לא היה פורש. היה מבין שהתורה אינה מתכוונת לאריכות ימים כפשוטה, אלא לטוב והנאה בעולם הבא שמשולים לאריכות ימים.

השורה התחתונה מהסיפור היא ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא. ואם כן, איך אפשר לומר שצדיקים באים על שכרם בשנה מבורכת ורשעים להיפך והרי שכר המצוות אינו ניתן כאן אלא שם?

יתירה מכך וזאת שאלה עצומה: לא רק שצדיקים אינם מקבלים שכרם כאן, אלא הגמרא אומרת את ההיפך: האמת היא שהצדיקים **נענשים** בעולם הזה כדי להגיע נקיים ומוכנים לעולם הבא, ואילו הרשעים **נהנים** בעולם הזה כדי להגיע מרוקנים מזכויות לעולם הבא. כך שאיפכא מסתברא: הצדיקים אמורים להיכתב לייסורים ח"ו בראש השנה ואילו הרשעים לחיים טובים ולשלום?

דרשת הרמב"ן: הרי רבותינו מהפכים קערה זו ואמרו (קידושין לט, ב) כי מי שזכויותיו מרובים מעוונותיו – מריעים לו (בעולם הזה, לנקותו מעוונותיו וייטול שכרו שלם בעולם הבא) ... וכן אמרו כי מי שעוונותיו מרובים מזכויותיו – מטיבים לו (בעולם הזה, לשלם שכר מצוותיו ולטורדו בעולם הבא)?

דוגמא מושלמת לכך מובאת ברש"י (סנהדרין מד, ב): בעיירה אחת גר צדיק גמור ולידו רשע גמור, גובה מס של המלך, שכל חייו עשק את העניים. בדרך פלא מתו שניהם באותו יום ובני העיר התאספו ללוות את הצדיק. ילדיו של הרשע נותרו לבדם וכדי לחוס על כבודו נשאו אותו בשולי הלוויה של הצדיק.

פתאום נשמעה אזעקה המבשרת על גזלנים מתקרבים. כולם נסו למקלטים וכאשר חזרו להמשיך את הלוויה, טעו בין המיטות וכל הקהל התאסף סביב הרשע ואילו בני הרשע אספו את מיטת הצדיק. טקס המספד הגדול נערך סביב הרשע ואילו הצדיק נקבר לבדו תחת המציבה שהוכנה לרשע.

אחרי כמה ימים הופיע הצדיק בחלומו של תלמידו וסיפר לו את הבלבול וביקש להעביר גופתו אל הקבר המתאים. הוא הוסיף והסביר מדוע התחוללה הטעות המצערת. פעם נכחתי באספה בה ביזו תלמיד חכם ולא מחיתי על כבודו. לכן נגזר עלי להיקבר במיעוט כבוד בעולם הזה. ואילו אותו רשע עשה פעם מעשה טוב. הוא ערך סעודה מפוארת לכבוד שר האוצר וברגע האחרון ביטל השר את השתתפותו. אותו מוכס חמל על האוכל היוקרתי והעניק אותו לעניים. לכן קיבל שכרו בעולם הזה.

כך שהכול הפוך ודווקא הרשעים נהנים והצדיקים סובלים בעולם הזה. ומהי אם כן הכוונה בדברי הגמרא המפורסמים והפשוטים שצדיקים נכתבים לחיים ורשעים להיפך ח"ו?

הכרח לומר כי הדין ומשפט בראש השנה עוסק בתחום **ספציפי ומוגדר**. מערכת השיקולים שעולה בימי הדין אינה קשורה כלל למערכת השיקולים שנדונה בגמר החיים בעולם הבא. הקב"ה מתחשב עכשיו בתחום אחד ולעתידי הוא יעסוק בתחום אחר.

אנו רוצים להציג שני רעיונות נפלאים בסוגייה.

ב. הדין³ ומשפט בראש השנה עוסק בעיקר בעניינים שבין אדם לחברו ואילו הדין ומשפט בעולם הבא דן בעיקר בעניינים שבין אדם למקום. כך כשרבי יוחנן אומר "צדיקים נכתבים לחיים" בראש השנה הוא מתכוון בעיקר צדיקים בעניינים שבין אדם לחברו (וגם אם בין אדם למקום חסר להם). ואילו "רשעים נכתבים למיתה" הכוונה רשעים שבין אדם לחברו (וגם אם בין אדם למקום הם מושלמים).

הסיבה פשוטה: הקב"ה נותן שכר "מדה כנגד מידה", הוי אומר **שהשכר תואם את העשייה**. ישנו קשר והתאמה בין מה שאתה עושה למה שאתה מקבל. וכיון שהדין ומשפט בראש השנה עוסק באיכות החיים **בעולם הזה** – "מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום" – סברא שהוא מושפע בעיקר ממצוות **שבין אדם לחברו**. שכן הקב"ה נותן חיים טובים בעולם הזה – למי שהופך את העולם הזה למקום טוב יותר.

אדם שנותן חיים טובים לאחרים – הקב"ה משיב לו בחיים טובים עבורו. אם אדם רואה עני ומרחיב לבו בצדקה והעני חוזר הביתה בצעדים מאוששים ומניח בקבוץ מיץ על השולחן – ברור שהקב"ה מחזיר לעשיר באותו תחום בדיוק: בשיפור איכות חייו בעולם הזה. אבל אין סיבה לומר שאדם שקידש נפשו והתעלה במדרגות רוחניות והניח תפילין בקדושה וטהרה, יידון לעשירות וחיי נוחות. מה קשר הדברים? זה אפילו מפחית מערך המצווה! מנגד, הדין ומשפט בעולם הבא נוגע לשכר **רוחני**, הנפש נהנית שם מחוויה נשגבת של "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", והשכר הזה מושפע מקידוש הנפש בעולם הזה והתרוממותה במצוות שבין אדם למקום.

למה הדבר דומה? הרבי הביא פעם משל מיוחד במינו (אגרות קודש מתורגמות ללשון הקודש א/49): **יהודי אחד תרם כסף להדפסת ספר השיחות של האדמו"ר הקודם, והרבי כתב לו כי אף שהשכר על עניינים רוחניים הוא בעולם הבא, אבל הדפסת הספר הזה מלמדת מידות טובות וגורמת לאנשים לחיות יותר נכון בעולם הזה ובמילא השכר שלו על ההדפסה יתבטא בעניינים גשמיים.**

משל לעבד מסור שדאג לבני המלך לאוכל טוב. הוא התאמץ לראות שהנסיכים יאכלו וייהנו מהאוכל. העניק לו המלך שכר מתאים: הזמין אותו לאכול עימם בשולחן ולהנות בעצמו מהאוכל המשובח. אבל פעם ביקש ממנו המלך טובה יותר מורכבת: להכין לו כתר מפואר ולהשיג את האבנים הטובות ביותר. העבד עשה את שליחותו היטב והתרוצץ והשיג אבנים נדירות לכתר פאר. ובכן המלך לא יגמול עמו עם עוד מנת אוכל, אלא ימתין לשעת הכושר וימנה אותו למשנה למלך. וכך השכר על מצוות רוחניות לא יכול להתבטא בעוד שפע גשמי, אלא רק כשהאדם 'גדל' ויעבור לעולם הרוחני.

האמת היא שיסוד הדברים ברור ומפורש ואנו אומרים אותו מדי בוקר:

3. ברכות השחר (על פי שבת קכז,א): אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הם: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, וביקור חולים, והכנסת כלה, והלווית המת, ועיון תפילה, והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם.

נשים לב לעובדה מרתקת: חז"ל בחרו קבוצת מצוות שהשכר עליהן ניתן **כבר בעולם הזה** והדבר המדהים הוא שאין ביניהן אף אחת מהמצוות הגדולות, לא שבת, לא תפילין, לא יום כיפור ולא בשר בחלב. אז מה מייחד את המצוות הללו שהקב"ה ממחר לשלם עליהן בעולם הזה? יתירה מכך: רוב המצוות הללו הן רק מדרבנן כמו הכנסת כלה והלווית המת שהן רק הסתעפות של ואהבת לרעך כמוך?

התשובה פשוטה: המצוות הללו הן מצוות חברתיות שהופכות את **העולם הזה לטוב יותר**. [וכן השכמת בית המדרש לתלמוד תורה שמביאה לידיעת המצוות הללו, וכן עיון תפילה שעניינה בקשת צרכיו הגשמיים בעולם הזה]. ועל כך מבטיחה התורה **מדה כנגד מדה**: מי שיהפוך את חיי הזולת למושלמים, הקב"ה יחזיר לו באותו מטבע וישיב לו **באיכות חיים בעולם הזה**.

פירוש המשניות להרמב"ם ריש פאה: כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו, מה שיש בינו ובין בוראו, תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה **לעולם הבא**. אבל כשיעשה המצוות התלויות בתועלת

³ לא מצאתי מקור מפורש לחלוקה הזו לגבי ראש השנה, אבל מובא בלקו"ש כט/143 ושם הערה 49 מלקו"ת ר"ה נט,ב בשם הגהמ"י הלכות תשובה פרק ג' או א' בשם הרמב"ן בשער הגמול, שהדין ומשפט בראש השנה הוא על עניינים גשמיים, **מי יעני ומי יעשר**. וכיון שכן סברא לומר שהדבר קשור בעיקר במצוות שבין אדם לחברו וכמבואר בפנים בארוכה שהשכר הזה ניתן **בעולם הזה**.

בני אדם זה עם זה, תחשב לו לצדקה בעולם הבא לפי שעשה המצוה - אבל ימצא (גם) טובה בעולם הזה בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם, כי כשינהג המנהג הזה וינהגו אחרים כמנהגו, יקבל כמו כן שכר מענין ההוא... ותלמוד תורה כנגד כולם, כי על ידי תלמוד תורה יבוא האדם לכל זה.

בכך אפשר להבין את השאלה הראשונה והצורמת שהובאה לעיל: הרי רשעים מאריכים ימים בעולם הזה וכיצד אמר רבי יוחנן שרשעים נחתמים לאלתר למיתה? אלא כוונת רבי יוחנן לרשעים בעניינים שבין אדם לחברו והם נחתמים למיתה ח"ו, אבל רשעים בין אדם למקום ועדיין עשו מצווה אחת שבין אדם לחברו - הקב"ה גומל שכרם בעולם הזה. ראייה מצוינת לכך הוא הסיפור שהובא לעיל מרש"י בסנהדרין, מאותו רשע שהכין סעודה אחת לעניים וכבר קיבל שכרו בעולם הזה.

[לפי התפיסה הזו, ביאר הרבי בהזדמנות אחרת שאלה מעניינת שהעסיקה את נושאי כלי הרמב"ם. בהלכות תשובה עוסק הרמב"ם במציאות העולם הבא ואומר ש"שכר מצוות בהאי עלמא ליכא". כראיה לכך מביא את דרשת רבי יעקב שהובאה לעיל שמשמעות ההבטחה לאריכות ימים היא בעולם הבא.

הלכות תשובה פרק ח: הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא והיא החיים שאין מות עמהן... הוא שכתוב בתורה 'למען ייטב לך והארכת ימים' ומפי השמועה למדו 'למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך'.

וכאן עולה שאלה פשוטה: למה הביא הרמב"ם את דרשת רבי יעקב ביחס לפסוק שנאמר בפרשתנו בשילוח הקן ולא הפסוק המוקדם (והחשוב) שנאמר בעשרת הדברות לגבי כיבוד אב? הרי דרשת רבי יעקב נאמרה גם ביחס לכיבוד אב כפי שהיה הסיפור עם הילד שכיבד אביו ועלה לשלח גוזלות ונפל?

ענה הרבי רעיון מופלא: הרמב"ם מקבל רק את מקצת דבריו של רבי יעקב. הוא מסכים ששילוח הקן שכרה בעולם הבא, אבל חולק וסובר ש**כיבוד אב ואם שכרה בעולם הזה**. שכן כיבוד הורים היא מצווה אנושית מהמדרגה הראשונה. היא הופכת את חייהם של ההורים לארוכים יותר בעולם הזה. הורה שמאריך חיים זה בזכות ילד שעושה הכול כדי שהוא יאריך ימים. ולכן הקב"ה מבטיח מידה כנגד מידה ושכר הבן יהיה כפשוטו באריכות ימים בעולם הזה.

משא"כ מצוות שילוח הקן היא מצווה רוחנית שבין אדם למקום. איננו מבינים עד הסוף למה צריך לשלח את היונה? מה רע בכך שהיא תישאר לנוח על גוזליה? בספר הזוהר מובא שתכלית מצווה זו היא בין אדם למקום: צעקת היונה המשולחת ומתגעגעת לגוזליה גורמת לעורר רחמי המקום על ישראל שנמשלו לגוזלי היונה. ולכן השכר על מצווה רוחנית כזו הוא באמת בעולם הבא.

ראו השלמת העניין בהערה⁴].

לקו"ש יט/202: שילוח הקן היא מצווה שבין אדם למקום ולכן השכר עליה הוא שכר רוחני ואריכות הימים שנאמרה בה היא 'בעולם שכולו ארוך'. אבל כיבוד אם ואם היא מצווה חברתית והיא אחת המצוות שהזכרו במשנה ד"אלו דברים" שאוכלים פירותיהם בעולם הזה, באריכות ימים כפשוטה... ולכן המעשה עם האדם שנפל ומת בשילוח הקן הוא אינו ראייה לכלל המצוות, כיון שהיא מצווה רוחנית ושכרה משולם בעולם הבא. אבל במצוות החברתיות, שכרן משולם בעולם הזה.

כמובן, הדברים נוגעים להכנה שלנו בימים אלו לראש השנה: בנוסף לכל ההכנות בחודש אלול, ההכנה העיקרית צריכה להיות **לשמח לב אומללים ולהעשיר איכות חייהם**. ואכן קובע הרמב"ם:

הלכות תשובה ג,ד: עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות... ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכיפורים.

⁴ עולה השאלה על ביאור הרבי: הרי סיפור הגמרא היה עם ילד שקיים מצוות אביו והיה כאן גם כיבוד אב ואם שאמורים לקבל עליו שכר בעולם הזה וכיצד נפל ומת? הרבי מבאר בשני אופנים: א. בתוספתא סוף חולין ישנה גרסה אחרת בסיפור רבי יעקב, שהסיפור היה עם סתם אדם שעלה לשלח הגוזלים ולא עם ילד שצווה מאביו. ולכן היה כאן רק שילוח הקן ולא כיבוד הורים. ב. הרמב"ם יאמר שאותו ילד התכוון לקחת הגוזלים לעצמו ולא לקיים כיבוד אביו. אבל לגבי שילוח הקן אין זה גורע שרצה לקחת לעצמו כי העיקר ששלח האם וקיים המצווה.

עד כאן מהלך בסיסי אודות מערכת השיקולים ביום הדין. אמנם נוסף נקודה עשירה שהרבי האריך בה פעמים רבות ואפשר לומר כי היא מיסודי המחשבה בתורת אדמו"ר (ראו בארוכה לקו"ש כט/140 ואילך ושם אות ז מקשר הדברים לדין ומשפט על העניינים הגשמיים בראש השנה).

ג. ישנו שיקול מהותי נוסף העומד לפני הקב"ה ביום הדין: **לסייע למי שמחליט בתוקף לחיות חיים משמעותיים**. אמנם העולם הזה אינו שלב השכר, אבל הרבה לפני השכר, יכול אדם לבקש סיוע משמעותי בעבודתו כדי לזכות לעשות טוב מלאכת שמים.

הזכרנו בעבר את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ט) כי אין בעולם הזה שכר מצוות, אבל כבר בעולם הזה אפשר לקבל סיוע לעבוד את ה' בצורה קלה. זאת בעצם ההבטחה של הברכות בפרשת בחקתי ופרשת כי תבוא, להקל את הדרך למי שירצה להשלים שליחותו בעולם הזה. הדבר דומה לעובד שבא למעביד ומבקש העלאה של דמי הנסיעות כדי שיוכל לבוא מוקדם יותר לעבודה ולעשות טוב יותר את עבודתו. הבקשה הזו אינה חלק מהמשכורת, אבל היא אינטרס של המעביד עצמו. היא הכבוד של החברה, לאפשר לעובדים למקסם את היכולות שלהם למען העבודה.

אולי אפשר לומר כי השיקול הזה רמוז לאורך כל תפילות הימים הנוראיים. כדרכם של צעירים שמחפשים משקיע, אנו מפצירים בקב"ה להשקיע בנו. שוב ושוב בתוך התפילה חוזרות כמה מילים כדי לשכנע את הקב"ה לתת בנו אמון. מראש השנה עד יום הכיפורים מוסיפים סדרת בקשות לשנה מבורכת ומדגישים שוב ושוב שהבקשה היא "למענך".

4. עשרת ימי תשובה: זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים... סוף תפילת אבינו מלכנו: עשה למענך אם לא למעננו.

אנו פונים אל המשקיע, אל השיקולים שלו, ואומרים: זה כדאי לך, תעשה את זה בשבילך ולא בשבילנו. תן לנו חיים מאושרים כדי שיהיה טוב לך!

והשאלה העצומה היא מה החוצפה שלנו? באיזו העזה אומרים לה' תעזור לנו **למענך**? איך הגלגל התהפך והשופט הוא זה שצריך אותנו? במקום לעמוד לפניו באימה וכניעה, אומרים לו אתה הרי צריך אותנו אז תרחם...? נתאר אדם שנתבע למשפט ופונה לשופט: "תזכה אותי בשבילך, עבור השם הטוב שלך...". ובכן, זה לא כל כך יצליח...

ההסבר החסידי הוא: זאת לא בקשה אלא **התחייבות**. רבש"ע, עשה למענך, תן את התנאים ואני מבטיח למקסם אותם לכיוון החיובי. אנחנו מבטיחים להתבגר ולהבין שהחיים הם לא רק זכות, הם אחריות, הם פיקדון כדי לעשות בו את השימוש הנכון. לא מספיק לבקש חיים, אלא צריך **להצדיק אותם**. עלינו לשאול את עצמנו בשביל מה בעצם מגיע לנו שנה טובה? והאמירה "למענך" היא ההתחייבות שאנו מבינים את משמעות החיים ואריכות הימים שלהם.

הנה סיפור מטורף שלפני שמספרים אותו צריך ללכת למקווה וללבוש גארטל. הוא מסוג ההתגלויות משנות החיים שמתרחשות אחת לשנים רבות:

הרב מנחם והבה הוא חבדניק צעיר ותלמיד חכם שעומד בראש כולל בירושלים. כשהיה בן 25 שנים, אבא טרי לשני תינוקות, הוא חש כאב באוזן. הכאב החריף מיום ליום ושמיעתו נחלשה. הוא ניסה להדחיק את המחשבה על מה שמתפתח אצלו בגוף, אבל הכאב היה חזק ממנו. בדיקה ראשונה אצל רופא אף/אוזן/גרון, ריצה לבית הרפואה בלינסון לבדיקת MRI מוח, ואז הבוקר הנורא שאחרי הבדיקה: נירוכירורג בכיר התיישב על המיטה ואמר דברים כהווייתם: "יש לך גידול בגזע המוח. הוא אמנם לא ממאיר, הוא שפיר, אבל הוא בתוך גזע המוח". והבה ביקש להבין מה גודל האורח שהתיישב אצלו במוח? "הוא לא גדול ולא קטן, הוא ענק!". הבעיה היא שהוא מקנן בתוך המוח ובמקום כזה, ובגודל כזה, הקרנות לא יעבדו".

רופא בכיר בבית הרפואה "הדסה", שנחשב מומחה יחיד בארץ להתמודדות עם גידול בהיקף כזה, נתן לרב והבה להבין שגורלו נגזר. "יש לך בראש מפלצת שאוכלת לך את המוח, רופא שיאמר שהוא יכול להוציא את הגידול בלי להותיר רושם, משקר במצח נחושה. הגידול יושב על שורה של עצבים

במוח שכל אחד הוא מרכז פיקוד של יכולות בגוף ופגיעה קטנה באחד מהם תיקח את השמיעה, את הראייה או הנשימה...". כל מילה נוספת סחררה את דעתו של והבה.

רבה המוערך של בני ברק, הגאון הרב משה לנדא ז"ל נכנס לתמונה ונקב בשמו של רופא בקליפורניה בתור האדם היחיד בעולם שיכול להתמודד עם הבעיה. הרב לנדא נטל על עצמו את גיוס הסכום לצורך ההטסה והפעילות הרפואית: \$130,000. בראש חודש אייר הושכב הרב והבה על מיטת הניתוחים בלוס אנג'לס, אבל שעה אחרי תחילת הניתוח יצא הרופא אל האב ועידכן כי המצב מסובך והניתוח יארך הרבה יותר משש השעות שתוכננו מראש. הרופא הוסיף בארשת מוטרדת כי הגידול קרוב מאוד לעצב הנשימה וזאת כמעט משימה בלתי אפשרית לדלג על פגיעה בו.

אולם הלא יאומן קרה. המנתח הצליח לבקוע דרך העצבים ולהוציא את הגידול בשלמותו. יומיים אחרי הניתוח ירד הרב והבה מהמיטה והחל ללכת על הליכון. אחרי ארבעה חודשים של פעילות פיזיותרפיה בלתי נלאית ובכוח רצון אדיר, הוא שב ללכת. הרושם היחידי שנותר הוא איבוד השמיעה באוזן שבה הכול החל, אבל החיים עצמם נמשכים כסדרם באופן נסי.

אבל קודם לכן קרה עוד משהו: הרב והבה פתח את מסעו בארצות הברית באוהל הקדוש של הרבי. בעומדו שם צלצל הטלפון ועל הקו היה הרב האישי שלו, הרב יעקב שוויכא, מראשי ישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד. הרב אמר: "מנחם, עליך לקבל החלטה משמעותית שבגללה הקב"ה ירצה להשאיר אותך בחיים. עליך להיכנס אל האוהל עם בשורה עמה יעמוד הרבי לפני כיסא הכבוד ויעתיר עליך לנס רפואי. כבר חיברת ספר אחד ועשית את זה היטב, אבל הספר הוא יועד לתלמידי חכמים, עליך לכתוב ספר לקהל הרחב שישימש את כלל ישראל".

זה היה הזוי, בתוך מוחו יושב גידול ענק, חיינו עומדים על בלימה, והרב שלו דורש ממנו לפרוץ לכיוון חדש ולהתחייב לדברים שלא עשה מעולם. הוא נזכר כי שנה וחצי קודם פנה אליו מוציא לאור נמרץ, הרב אליהו וילהלם, והציע לו לעמוד בראש פרויקט של ליקוט ועריכה מחדש של מנהגי חב"ד בכל מעגלי החיים. הרעיון לא התקדם משיקולי תקציב וכעת הרב והבה נזכר ואמר לרבו: "אולי זאת תהיה הפריצה שלי, לקחת את הפרויקט עם כל תקציב שהוא".

קשה להאמין, אבל בדיוק באותו רגע הופיעה על צג הטלפון שיחה ממתנה מקרית מלאכי, מאותו מוציא לאור, הרב אליהו וילהלם. הוא התקשר לרב והבה בשביל עניין אחר לחלוטין, אבל הרב והבה הזכיר נשכחות והתחייב לקחת על עצמו את הובלת הפרויקט בכל סכום שהרב וילהלם ימצא לנכון.

ההצלה שהתרחשה למחרת בחדר הניתוח בקליפורניה מקבלת כעת גוון אחר לחלוטין. ואם אתם שואלים, החלק הראשון של הספר יצא בחודשים האחרונים אחרי עמל של שנים – כולן כזכור אחרי החזרה המחודשת לחיים – והחלק הבא מתוכנן להיות עב כרס מהנוכחי.

התועודיות הרבי מלובאוויטש תשמה ה/2785: אף שלדברי רבי יעקב, אין שכר מצוות בעולם הזה, אמנם כל זה הוא השכר, אבל וודאי שהקב"ה נותן ליהודי כל טוב גשמי בעולם הזה – לא בתור שכר – כי אם כדי שיוכל לקיים תורה ומצוותיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב (כדברי הרמב"ם תשובה ט).

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב